

Valgprogram for Agder SV 2020–2023

sv.no/agder

for de mange
– ikke for de få

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Forord	3
Hovedsaker	3
For de mange – ikke for de få	3
Kunnskap og læring	3
Miljø og nullutslipp	3
Del 1: Miljø og klima	4
Del 2: Helse og omsorg.....	6
Del 3: Verdiskaping og næringspolitikk.....	8
Del 4: Et inkluderende Agder.....	10
Del 5: Opplæring og skole	11
Del 6: Samferdsel og kommunikasjon.....	13
Del 7: Kunst, kultur, idrett og friluftsliv	15
Del 8: Landbruk.....	16
Del 9: Fylkeskommunen som arbeidsgiver.....	17

Forord

Fra og med 2020 vil Vest-Agder og Aust-Agder slås sammen til ett Agder. SV har ambisjon om å være med og styre det nye fylket i en mer miljøvennlig, solidarisk og desentralisert retning. Jo større gruppe SV får i det nye fylkestinget, jo mer gjennomslag vil vi kunne få for politikken vår.

Hovedsaker

For de mange – ikke for de få

SV vil ha en politikk for små forskjeller. Det gir økt tillit og større forståelse mellom folk. Næringsutvikling og skole for de mange må settes foran skattekutt til dem som har mest. Velferd og naturressurser skal tjene oss alle, ikke gi fortjeneste til noen få. Kamp mot økte forskjeller er et gjennomgående tema i dette programmet og omfatter blant annet å:

- ta et oppgjør med sosial dumping
- gjøre Agder til et foregangsfylke for offentlig tannhelse
- sikre et inkluderende kulturliv som kan bidra til utjevning av levekår
- skape næringsutvikling som sikrer arbeidsplasser der folk bor
- sikre framkommelighet og trafiksikkerhet i hele fylket – satsing på fylkesveier og kollektiv framfor motorveisatsing
- legge fellesskapets interesser – ikke private utbyggingsinteresser – til grunn for arealplaner og utbyggingspolitikk

Kunnskap og læring

SV tar ungdom på alvor og vil gi alle elever like muligheter til å utvikle sine evner og delta i arbeidsliv og samfunnsliv. Målet for Agder SV er at Agder skal være best i landet på fullføring i videregående skole. Bedre levekår i Agder avhenger også av å legge til rette for voksnes læring, og gi folk i alle aldre tilbud om utdanning der de bor og arbeider, i samarbeid med fagskolen, UiA og næringslivet. SV vil arbeide for:

- miljøteam ved alle videregående skoler i fylket, for å styrke det psykososiale arbeidet
- bredt tilbud av linjer i hele fylket
- geografisk basert inntak til videregående skole
- satsing på fagskolen i Grimstad og sikre at det er eller etableres satellitter i ulike deler av fylket
- å forhindre at private opplæringstilbud bidrar til en svekking av det offentlige tilbudet
- at det etableres desentraliserte utdanningstilbud som tjener distriktenes behov

Miljø og nullutslipp

Vi har et felles ansvar for å redusere klimautslipp og ta vare på naturmangfold og dyrebar jord for framtidige generasjoner. Programmet legger grunnlaget for en offensiv miljøpolitikk, og SV vil blant annet:

- innføre et miljøkort til 600kr for kollektivreiser i hele fylket
- lage en regional plan for å hindre spredning av mikroplast
- ha årlige klimaplaner for å synliggjøre muligheter og gjennomføre kutt i klimautslipp
- legge til rette for økt bruk av solceller og energiøkonomiseringstiltak både i private og offentlige bygg
- stille strenge miljøkrav ved offentlige innkjøp

Del 1: Miljø og klima

Klimaendringene er allerede over oss, og jordas temperatur stiger raskere enn forskerne har forutsett. Situasjonen er så alvorlig at det krever drastiske grep på alle nivåer i samfunnet. Klimakonsekvensene må tas stort hensyn til i alle politiske prioriteringer som blir foretatt.

Den største utfordringen menneskeheten har stått overfor, er at vi i de nærmeste ti årene må ombygge samfunnene våre, til samfunn som løser dagens og framtidens miljøproblemer. Vi må gjennomføre drastiske kutt i alle lokale utslipp.

Tap av verdens artsmangfold er en tilsvarende miljøtrussel. Naturen er grunnlaget for alt liv på jorda. Mennesker og dyr er avhengige av naturen og tjenestene den yter, men naturen har også verdi i seg selv. Vi må derfor sikre den uerstattelige rikdommen av planter, dyr og andre organismer – på land og til havs.

Den siste tiden har Agder vært rammet av både flom, snøtung vinter med langvarige strømbrydd, tørke, skogbranner og svikt i avlingene fra jordbruket. Agder SV mener vi må møte utfordringene med åpne øyne og tiltak som virker. Beredskapen må bedres både for infrastruktur som strøm og transport, og vi trenger regionale planer for styrket innsats og samarbeid mellom kommuner, brannvesen, heimevern og sivilforsvar. For jordbruk og skogdrift trengs omstilling som kan øke tåleevnen for tørke og flom.

Et samfunn som tar tak i miljøproblemene, er et samfunn som åpner for nye muligheter. Når vi bygger et miljøvennlig og fremtidsrettet samfunn, vokser nye næringer fram, nye jobber skapes og nye hjem bygges. Et Norge som tar ansvar for å begrense utslippene av klimagasser og ødeleggelse av naturen, blir et Norge med flere trygge og framtidsrettede arbeidsplasser, grønnere og mer moderne lokalsamfunn, lettere framkommelighet og en enklere hverdag for folk. Mye kan gjøres i Agder for å møte de store miljøutfordringene, og vi inviterer befolkningen med på laget for å lykkes.

Agders utslippskilder må kartlegges, og hvert år må fylkeskommunen lage et klimaregnskap som viser hvordan vi kutter utslipp. Å synliggjøre utslippskildene er avgjørende for å stoppe utslippene, og erstatte bruk av fossile energikilder med framtidsetta alternativer.

For å ta vare på det biologiske mangfoldet må vi sette hensynet til miljøet foran interessene til utbyggere, der dette kommer i konflikt. SV vil videreføre kampen for å bevare verdifull strandlinje, heiområder og grønne lunger i nærmiljøet. Samtidig vil SV styrke allemannsretten og allmennhetens interesser. Vi vil legge til rette for at alle kan komme ut i naturen og utøve ulike former for friluftsliv, fra å glede seg over uberørt natur langt fra folk til turer og friluftaktiviteter i nærområdet.

Agder SV vil gripe disse mulighetene til å skape morgendagens arbeidsplasser, transportsystemer og lokalsamfunn.

Agder SV vil:

- arbeide for varig vern av havområdene i Skagerak mot olje- og gassaktivitet
- sørge for bærekraftig forvaltning av ressursene i havet, blant annet ved å trekke lærdom fra hummerprosjektet og andre forsøk med lokale vernesoner
- bygge opp nøkkelarter i havet som tobis og flere rødlistede arter
- ha en fylkeskommunal tiltaksplan mot plastforsøpling, herunder tiltak mot gummigranulat
- ha årlige klimaplaner på fylkeskommunalt nivå, som identifiserer utslipp og utslippskutt

- opprette et naturombud
- samarbeide med kraftbransjen om tiltak for å gjøre det mer lønnsomt å satse på solceller på bygninger
- bygge ut solceller og andre rene energiløsninger, samt ENØK-tiltak, i fylkeskommunale bygg
- stimulere til fornybar energiproduksjon lokalt
- at ren norskprodusert kraft/energi ikke eksporteres på tider og i et slikt omfang som medfører at Norge unødvendig må importere kraft fra kull- eller atomkraft eller annen kraftproduksjon som forurensrer miljøet og skader klimaet
- ta initiativ til en gratis veiledningstjeneste for energiøkonomisering i boliger
- utvikle en bioenergibasert næring som kan nyttiggjøre lokale fornybare skogressurser
- verne om allemannsretten og sikre allmennhetens tilgang til strandsonen
- ha strengere håndheving og regulering av motorisert ferdsel på sjøen og i vassdrag, for å skjerme dyrelivet og arts mangfoldet langs kysten
- arbeide for å innføre en innskjerpet regional forskrift for motorisert ferdsel langs kystområdene, i vassdrag og utmark
- bevare stillheten i fjellheimen gjennom en svært restriktiv holdning til fornyelseskjøring med snøskuter
- styrke arbeidet med vilt og innlandsfisk med sikte på bedre artsforvaltning og ressursutnyttelse, og for å gi allmennheten gode naturopplevelser
- arbeide for skjerpede regler for jakt i nasjonalparkene
- opprette regionale planer for samarbeid på tvers i fylket for å styrke sjørrettens levekår i vassdragene og kystområdene
- styrke arbeidet med bokvalitet og stedsutvikling
- legge til rette for et aktivt friluftsliv blant annet gjennom samarbeid med friluftsrådene
- styrke beredskapen for infrastruktur og landbruk i møte med klimaendringene, blant annet gjennom regionale planer for styrket innsats og samarbeid mellom kommuner, brannvesen, heimevern og sivilforsvar
- ikke tillate nye og utvidede oppdrettsanlegg for laks og stille strengere miljøkrav til eksisterende anlegg i regionen
- gå inn for stans i tildeling av konsesjon for vindkraftanlegg i Agder, og for at det gjennomføres en omfattende konsekvensanalyse før det eventuelt vurderes nye konsesjoner
- støtte forsøksprosjekter med gårdsturbiner
- arbeide for et lavere materielt forbruk, mer gjenbruk, momsfratak for bedrifter som reparerer og en mer sirkulær økonomi
- arbeide aktivt for å minimere skadene knyttet til motorveiutbyggingen fra Mandal til Ålgård
- arbeide for å få langt mer av godstrafikken over på bane og båt
- etablere og utvikle støtteordninger for etablering av grønne næringen
- arbeide for økt støtte til lokal maritim forskning

- innføre luftmålere på de mest trafikkerte fylkesveiene i regionen for å kartlegge utslipp og innføre tiltak
- arbeide for innføring av mer smartteknologi i forbindelse med luftmåling og kjøretøystatistikk på fylkesveiene
- arbeide for en felles gratis returordning hos avfallsmottakene av søppel som er plukket av ideelle/frivillige som gjelder hele året
- styrke fylkeskommunens innsigelsesmulighet i miljøraker
- arbeide for å innføre belønningsordning for ideelle/frivillige lag og foreninger som plukker søppel og avfall i naturområde
- innføre markagrenser på tvers av regionen som fremmer allemannsretten
- forhindre salg av statlige naturområder
- følge opp naturmangfoldlovens målsetting om intakte økosystemer ved å sikre leveområder for ulv, gaupe, jerv og oter på Agder
- sikre arts mangfold og sårbare naturtyper ved innskjerpet vern
- opprette naturombud på Agder
- etablere strengere kontroll med giftige utslipp og føre en restriktiv utslippspolitikk
- ha en pollineringsvennlig kantslått langs fylkesveiene uten bruk av giftstoffer som er til skade for insekter og arts mangfold

Del 2: Helse og omsorg

SV vil ha et trygt Agder som gir gode levekår, frihet og muligheter til utfoldelse og engasjement for alle. Det er grunnlaget for god livskvalitet. God livskvalitet er det beste forebyggende tiltak mot alle former for fysiske og psykiske plager for alle aldersgrupper.

Agder SV vil arbeide målrettet for å redusere helseforskjeller som skyldes inntekt, utdanningsnivå og etnisk bakgrunn. SV vil satse mer på forebygging, da dette fungerer bedre og er billigere enn behandling.

Et godt og rent nærmiljø med gode muligheter for friluftsliv, idrett og trygge lekeplasser for barn, samt et sunt arbeidsmiljø, må være en allmenn rettighet.

Fylkeskommunen har et særlig ansvar når det gjelder folkehelse, og må samarbeide godt med andre etater for å forbedre folkehelsearbeidet.

Barnevernet skal ivareta våre aller mest sårbare. Alle barn skal oppleve en god barndom og oppvekst. Agder SV skal være garantist for et best mulig barnevern i hele regionen. Vi vil ta kampen for disse barna og ungdommene og har ikke tenkt å gi oss før alle barn opplever en trygg barndom og en god oppvekst. Dette betyr at det må bevilges tilstrekkelig med midler slik at alle ansatte i sektoren kan utføre sine oppgaver til beste for barn og unge.

SV vil også jobbe målrettet for å overføre alle oppgaver til offentlige og ideelle aktører i bransjen. Kommersiell konsern som utelukkende er ute etter profitt og som bruker sine bedrifter til å unndra beskatning har ingen plass i barnevernet på Agder.

Agder SV vil ha et sterkt offentlig helsevesen som sikrer alle god og likeverdig behandling. Samarbeid med ideelle organisasjoner kan noen ganger være hensiktsmessig. Alle nyetableringer innen helse og annen velferd skal derfor skje primært i offentlig regi eller sekundært med ideell organisering. Hvis helse- eller velferdstilbud organisert av frivillig eller ideell organisasjon skal selges, vil SV at det skal være offentlig forkjøpsrett og at denne alltid skal brukes for å hindre at kommersielle selskap overtar. SV vil bygge ned bruken av anbud og kjøp av tjenester fra kommersielle helsebedrifter, og heller bygge opp nok behandlingsskapasitet innenfor det offentlige helsevesenet.

SV vil videreutvikle sykehusene på Agder i tråd med vedtatt nasjonal sykehusplan. Det innebærer at Flekkefjord skal være akuttsykehus, mens sykehusene i Arendal og Kristiansand er definert som store akuttsykehus. Dette vil innebære at man videreutvikler og styrker dagens tilbud ved våre tre sykehus.

Sykehusplanlegging er samfunnsplanlegging. Nærhet til helsetjenester og sykehus gir trygghet for befolkningen på Agder. Sykehusene i Flekkefjord, Arendal og Kristiansand har også stor betydning for velferd, sysselsetting og transport i fylket. Sykehusene kan derfor ikke frikobles fra samfunnsutviklingen forøvrig og styres som et isolert foretak, men må ses på som en integrert del av samfunnet. Agder SV er sterkt kritisk til dagens foretaksmodell og mener at sykehusene må underlegges folkevalgt regional styring. Agder SV mener at sykehusstilbudet må baseres på tillit, faglighet og brukermedvirkning.

Tannhelsetjenesten kan defineres som velferdsstatens siste hull. Slår du hull i hodet, blir du lappet sammen på helsevesenets regning. Har du hull i tennene, må du betale behandlingen selv. Å ha dårlige tenner er langt på vei et tabu i dagens samfunn. Tennene er en del av kroppen. SV mener det er på tide å arbeide for å få tannlegebehandling inn i det offentlige finansierte helsevesen. Agder SV vil gjøre Agder til et foregangsfylke for offentlige tannhelsetjenester. Vi vil arbeide for en forsøksordning som utvider det fylkeskommunale tannhelsetilbudet til alle som ønsker det, til satser som ligger langt under satsene i de private.

Agder SV vil:

- at helseforetakene skal underlegges demokratisk folkevalgt styring
- at alle innbyggere i Agder skal få likeverdige og trygge velferdstjenester
- styrke folkehelsearbeidet mellom frivillige organisasjoner, kommunene og fylkeskommunen
- økt innsats for folkehelsearbeid rettet mot minoritetsgruppene
- sørge for et godt og fullverdig sykehusstilbud i hele Agder, ved at sykehusene i Flekkefjord, Arendal og Kristiansand sikres og styrkes
- at barnevernet og forebyggende helse- og omsorgstiltak for barn og unge styrkes, blant annet gjennom økt krav til bemanning, kompetanseheving og mer tverrfaglig samarbeid
- utbygging og styrking av tilbudet innen barne- og ungdomspsykiatri
- å styrke spesialisthelsetjenesten innen rusomsorg og psykiatri
- videreutvikling av skolehelsetjenesten med særlig vekt på forebyggende tiltak og veiledning innen kosthold, rus og kjønnssykdommer
- utbygging av en fullverdig ungdomshelsetjeneste, inkludert tilbud om gratis prevensjon til alle ungdommer
- styrke ambulansetjenesten, herunder videreutvikle den regionale luftambulansetjenesten ved sykehuset i Arendal og støtte aktivt opp om en ny base på Hovden

- gjøre Agder til et foregangsfylke for offentlige tannhelsetjenester og bevare og videreutvikle det regionale tannhelsetilbudet (TkS) som er lokalisert på sykehuset i Arendal
- øke innsatsen mot levekårsutfordringene på Agder som satser spesielt på folkehelse og livsmestring

Del 3: Verdiskaping og næringspolitikk

Næringslivet i Agder skal være variert og basert på kunnskap og lokale forutsetninger. Det er viktig at både industri, reiseliv, landbruk og fiskeri har optimale vilkår, noe som krever aktivt samspill mellom næringene, fylket og kommunene. Vi trenger innovasjon og omstilling i alle deler av næringslivet vårt, slik at vi får en dreining mot et mindre oljeavhengig og mer miljøvennlig næringsliv. En aktiv fylkeskommune skal gi verdifulle bidrag og legge til rette for bærekraftig og framtidsretta næringsvirksomhet i alle deler av fylket.

Agder SV er i likhet med fagbevegelsen opptatt av å beholde lokale arbeidsplasser også i industrien og i kraftbransjen. Industrien trenger langsiktige kraftavtaler for å unngå utflagging av arbeidsplasser. SV ønsker et sterkt og aktivt norsk eierskap i bedrifter som tar vare på våre ressurser. Lønnsomheten i bedrifter vil gå opp og ned, men SV mener de samfunnsmessige kostnadene ved å legge ned bedrifter og tape kompetanse må vektlegges og aktive grep tas for å opprettholde arbeidsplasser i vanskelige tider.

Framtida for verdiskaping i Agder ligger først og fremst i naturressursene, i velfungerende lokalsamfunn og i folks kunnskaper. Fylkets industri- og høyteknologiske miljøer i samarbeid med våre utdannings- og forskningsinstitusjoner utgjør en viktig kunnskapsbase for fremtidig næringsutvikling. Agder SV vil arbeide for økt verdiskaping på naturens premisser, der lokalt særpreg gir muligheter til å bruke naturen som råstoff til spennende håndverk, matopplevelser og bioenergi.

Kulturformidling er en betydelig bidragsyter til verdiskapingen i fylket. Kultur- og opplevelsesnæringene, museene, bibliotekene og festivalene skal stimuleres til videre utvikling i nært samarbeid med øvrig nærings- og samfunnsliv, landbruk, reiseliv og utdanning. Kulturminnevern er viktig for både å sikre kulturminnene og å bruke kulturarven som grunnlag for regional utvikling og verdiskaping.

Agder SV vil:

- utvikle og styrke samarbeidet med fagbevegelsen for å ta et oppgjør med sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, samt følge opp for å sikre at Arbeidstilsynet, Skatteetaten og Politiet samhandler og prioriterer høyt arbeidet mot dette
- at infrastrukturløsninger som næringsvirksomhet trenger blir planlagt parallelt og integrert i planprosessene for etablering eller endring av næringsvirksomhet, slik at det blir mulig å sikre balanserte helhetlige løsninger som tar hensyn til bolig-, rekreasjons-, natur- og friluftsområder
- bidra til å sikre den kraftforedlede industrien langsiktige rammevilkår som den kan utvikle seg under, forutsatt at den satser miljømessig på best tilgjengelig teknologi
- at norskprodusert fornybar kraft som er en viktig naturressurs, skal komme industri, næringsliv og innbyggere til gode. Industrien må sikres trygg krafttilgang og gode langsiktige

kraftkontrakter slik at vi unngår utflagging. Krafteksport og kraftutveksling med utlandet må kun erstatte fossil energi og bidra til grønn omstilling

- at offentlig eide kraft- og energiverk ikke selges, verken helt eller delvis, og heller ikke privatiseres på annen måte
- at det skal være offentlig forkjøpsrett når privateid kraftproduksjon selges
- arbeide for utvikling av fiskeri og havbruk som legger særlig vekt på miljø, produktutvikling, biprodukt og foredling
- utvikle gode klima- og miljøløsninger, og stimuler til næringsutvikling i nullutslippssamfunnet.
- stimulere bedrifter til innovasjon basert på bioenergi
- styrke samarbeidet med næringsklynger og næringsforeninger for å utvikle et bærekraftig næringsliv
- samarbeide med prosessindustrien om å nå målet om å bli nullutslippsindustri innen 2050
- gå inn for å etablere en næringsklynge for miljøteknologi og grønn næringsutvikling
- styrke samarbeidet mellom næringslivet og utdannings- og forskningsinstitusjoner
- at Agder store andel av fornybare ressurser i form av matjord, vannkraft og skog forvaltes bærekraftig, og til beste for kommende generasjoner
- at reiselivet utvikles og satser offensivt med utgangspunktet i særegne lokale forhold og attraksjoner
- at kulturnæringer, kulturtiltak og kulturminnevern videreutvikles
- at fylkeskommunen får reell innflytelse over Innovasjon Norge
- at fylkeskommunen desentraliserer egne funksjoner og bidrar til at statlige virksomheter legges til regioner i Agder med svak befolkningsutvikling

Del 4: Et inkluderende Agder

Alle innbyggere i Agder skal ha like muligheter. SV vil derfor bekjempe all diskriminering, det være seg basert på kjønn, seksuell orientering, hudfarge, etnisitet, religion, økonomi eller funksjonsevne.

Kampen for likeverd og likestilling er grunnleggende i SVs politikk. Kampen for likestilling er først og fremst en kamp for rettferdighet, og opphører ikke før full likestilling er oppnådd. Kvinner har fortsatt mindre makt enn menn, og eier og tjener mindre. Agder scorer lavt på likestilling. Agderkvinnens inntekter ligger langt under landsgjennomsnittet. Agder SV vil tilrettelegge for sterkere kvinnetildeltakelse i alle deler av samfunns- og arbeidsliv for å jevne ut forskjellene. Det er fremdeles mange kvinner som opplever at det er vanskelig å få fulle stillinger i Agder.

Agder SV vil bekjempe seksuell trakassering og diskriminering på alle områder av samfunnslivet. Kampen for likeverd er også en kamp mot vold og trakassering.

Agder fylkeskommune skal sikre arbeid og bosetting for de flyktninger som staten foreslår. Vi må også å ta i bruk all den arbeidskraften som finnes i fylket og skape et godt og livskraftig samfunn der alle kan bidra ved å bruke, og videreutvikle erfaringene og kunnskapene sine. Vår evne til å håndtere kulturelt mangfold er avgjørende for et internasjonalt orientert og konkurransedyktig arbeids- og næringsliv på Agder.

Dårlig tilgjengelighet og manglende velferdstilbud fører fortsatt til diskriminering og ufrihet. Skal vi oppnå likestilling og frihet for alle, må samfunnsskapte hindringer fjernes. Prinsippet om universell utforming av samfunnet må følges opp av en handlingsplan med klare tidsfrister og finansiering for å gi tilgjengelighet på alle områder. Kollektivtransport, utearealer, skoler, informasjon, arbeidsplasser, tekniske løsninger og tjenester må kunne brukes av alle innbyggere.

Agder SV vil:

- at alle mennesker skal ha samme mulighet for gode levekår, - uavhengig av kjønn, seksuell legning, hudfarge, etnisitet, religion eller funksjonsevne
- arbeide for balanse mellom kjønnene i politiske organer og andre viktige verv
- ha raskere og enklere godkjenning av relevant utdanning fra andre land
- foreslå aktive tiltak for å rekruttere kvalifiserte arbeidskraft til stillinger i privat og offentlig sektor, av de som strever med å komme inn på arbeidsmarkedet eller som ikke får benyttet sin restarbeidsevne
- øke bedriftsstøtte og andre etableringstiltak for å få etniske minoriteter og andre underrepresenterte grupper inn på arbeidsmarkedet
- øke støtten til frivillige organisasjoner som arbeider for inkludering
- bevisst fokusere på flerkulturell samhandling innenfor utdanning og forskning
- sørge for et kontinuerlig antirasistisk og anti-diskriminerende arbeid i hele skoleløpet
- at ikke-diskriminering, full tilgjengelighet og universell utforming ivaretas gjennom lover, forskrifter og regelverk for alle offentlige anskaffelser, kjøp og kontrakter
- at fylkeskommunen som arbeidsgiver må sørge for å tilby fulle stillinger og støtte opp om heltidsprosjekter
- utarbeide en språkbruksplan som tar vare på de språklige rettighetene til innbyggerne, og som gjennomfører en politikk for å sikre gode bruksvilkår for både bokmål og nynorsk

Del 5: Opplæring og skole

SV tar barn og unge på alvor og vil gi alle elever like muligheter til å utvikle sine evner, og til å delta i arbeidsliv og samfunnsliv. Målet for Agder SV er at Agder skal bli best i landet på fullføring av videregående skole. Det krever et bredt utdanningstilbud i hele fylket, en styrking av den yrkesfaglige utdanninga, læreplaner til alle og bevilgninger som anerkjenner at lærerne er skolens viktigste ressurs.

Agder SV vil styrke det psykososiale arbeidet på de videregående skolene i fylket. Dette vil vi gjøre ved å ansette flere yrkesgrupper ved skolene. I miljøteam skal for eksempel helsefagarbeidere og miljøterapeuter som sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere samarbeide med lærere og helsesykepleiere. Dette skal gjøres for å forebygge og motarbeide mobbing, rus og rusbruk, utenforskap og frafall. På denne måten får lærerne mer tid til undervisning, som sikrer større læringsutbytte. Samtidig vil sårbare elever følges bedre opp.

Det er en svært viktig oppgave å sikre læreplasser nok, slik at alle får muligheten til å fullføre den utdanninga de har starta på. Det handler om respekt for yrkesfagelevers karrierevalg, og det er et viktig virkemiddel for å stoppe frafallet fra videregående utdanning. Det offentlige må bli flinkere til å ta inn lærlinger, og samtidig stille krav til private aktører om at de tar inn lærlinger og gir disse et godt utdanningstilbud.

For å sikre en god opplæring til alle vil SV kjempe for store nok bevilgninger til skolesektoren, for å gi lærere muligheten til å oppdatere og bruke sine kunnskaper og tid til å rekke over alle elevene. Derfor kjemper SV mot byråkrati og skjemavelde i skolen, og for økt lærertetthet. SV vil bedre mulighetene for tilpasset opplæring, slik at skolen kan gi alle barn og ungdommer likemuligheter.

Skolene i alle deler av fylket må gi et så bredt tilbud som mulig, slik at elevene får et tilbud nær hjemstedet sitt. Vi vil motarbeide sentralisering og nedleggelse av skoler og linjer i distriktene. Etablering av private skoler i fylket kan føre til at den offentlige skolen kan få vanskeligheter med å gi et variert nok tilbud, fordi søkertallene synker når private aktører tar over deler av elevgrunnet. SV vil arbeide mot en utvikling der private aktører bidrar til en svekking av det offentlige tilbudet.

Skolen har en viktig rolle i å gi ungdom erfaring med å delta i demokratiske prosesser og SV ønsker å kjempe for å gi ungdom trygghet og innflytelse både i skolen og i samfunnet ellers. SV ønsker et nært samarbeid med Elevorganisasjonen i fylket for at elevenes ønsker og krav blir ivarettatt. SV vil kjempe for økte bevilgninger til elev- og lærlingeombudet, for å sikre at elever og lærlinger får god oppfølging og muligheter til selv å ta initiativer for en best mulig opplæring.

Mobbing, rasisme og diskriminering er problemer som må tas på alvor i skolen. Vi ønsker et Agder som er et romslig samfunn, der ulikheter i utseende, tro, kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne eller kulturell bakgrunn ikke skal gi ulike muligheter til arbeid, utdanning og deltakelse i samfunnslivet. Skolen reproducerer maktforskjeller mellom kjønn. SV vil ha med kjønnsperspektivet og seksuell trakassering i kampen mot mobbing.

Et bredt studietilbud på videregående-, fagskole-, høyskole- og universitetsnivå i Agder er viktig for fylkets egne ungdommer, men også for voksne som ønsker å videreutvikle kompetanse i eget fylke. Fagskoleutdanning er et fylkeskommunalt ansvar. Både for den enkelte som ønsker en yrkesrettet utdanning, og for næringslivet og offentlig sektor som trenger kompetent arbeidskraft, er det viktig å videreutvikle denne delen av skoleverket. I tillegg fungerer arbeidslivet som en viktig læringsarena. For å gi bedre levekår i Agder er det svært viktig å kunne videreføre voksnes læring, og gi utdanning til folk der folk bor og arbeider.

Agder SV vil:

- styrke det psykososiale arbeidet på de videregående skolene i fylket gjennom egne miljøteam, bestående blant annet av miljøterapeuter og miljøarbeidere, som sikrer tett oppfølging av elevene
- at det offentlige tar inn flere lærlinger og stiller krav til at næringslivet tar inn lærlinger, som sikres et godt utdanningstilbud
- styrke ulike veier fram til fag- og svennebrev
- gi mulighet for flere og lengre praksisperioder i videregående skole
- utvikle entreprenørskapet i opplæringa, og knytte bånd til både grunnskolen og høyere utdanning
- tilby alle en faglig god leksehjelp i videregående skole
- tilby elevene ved videregående skoler et enkelt frokostmåltid før skolen starter
- øke lærertettheten og redusere klassestørrelsen i videregående skole slik at hver elev kan følges opp bedre
- styrke et bredt tilbud av linjer spredt i hele fylket
- arbeide for at Agder får beholde og utvide landslinjetilbudene
- opprette en egen pott som skoleklasser kan søke på for å gjennomføre gratis klasseseturer internt i Agder
- forhindre at karakterer hindrer elever i å gå på sin nærscole
- kurse lærere og sette i gang forsøk som kan styrke nynorsk både som hovedmål og sidemål
- stoppe videre privatisering av skolen
- styrke elev- og lærlingeombudets rolle og sikre økte bevilgninger
- styrke elevdemokratiet, og sørge for god skolering av elevrådene gjennom nær kontakt med elev- og lærlingeombudet og Elevorganisasjonen
- utvikle skolebibliotekene til å bli kunnskaps- og læringssenter
- styrke voksenopplæringa og sørge for at den skal være på offentlige hender
- styrke rådgivertjenesten, heve kompetansen og kjempe mot kjønnsstereotyper i rådgivinga om yrkesvalg
- lage konkrete handlingsplaner mot rasisme, mobbing og diskriminering i alle skoler og kreve konkret handling på hver enkelt skole
- sikre et bredt tilbud av studieprogram av høy kvalitet ved begge campuser på UiA
- styrke norskopplæringen for minoritetsspråklige elever i videregående opplæring

Del 6: Samferdsel og kommunikasjon

Vi vil legge til rette for en miljøvennlig utvikling for byer og tettsteder. En overordnet areal- og transportplanlegging er avgjørende for å skape et mer miljøvennlig samfunn. Det er areal- og transportpolitikken som avgjør om vi klarer å skape byer og tettsteder med gode og trygge bomiljøer, og transportvalgene styrer mye av mulighetene for å redusere klimautslippene.

Buss- og jernbanetilbudet i fylket vårt er ikke godt nok. Hver krone som bevilges til busstilbudet må gå direkte til et bedre busstilbud både i byene og i distriktene. Derfor ønsker SV å se på mulighetene for å spare samfunnet for unødvendige anbudsutlysninger ved å utføre mest mulig kollektivtrafikk i egenregi. SV prioriterer et godt kollektivtilbud slik at dette kan være et reelt alternativ til bruk av bil både til person- og godstransport.

Et slikt samferdselsløft, nasjonalt og regionalt, er ikke bare viktig for miljøet, men også for samfunnsøkonomi og trivsel. SV vil utfordre nasjonale myndigheter til å prøve ut gratistilbud med buss både i og mellom byene og distriktskommunene. Dermed får vi ført noen av arbeidsreisene over fra privatbil til kollektivtransport.

Klimaproblemet fordrer en kraftig omlegging av samferdselspolitikken. Når trafikken øker, øker også utslippene. Lokal luftforurensning forkorter livet og gir alvorlige helseplager for mange i Norge. Reduksjon av utslippene er nødvendig for at alle skal kunne få gode levekår. Samferdselen bidrar med en betydelig andel av utslippene av skadelige klimagasser i Norge.

SV vil arbeide for en mer miljøvennlig samferdsel. Vi vil derfor styrke kollektivtrafikken både i nærtrafikken i og mellom byene og for transport over lengre strekninger, for å redusere skadelige utslipp. Dette krever en sterk satsing på kollektivtrafikk og langt bedre tilrettelegging for syklende og gående. Gjennom en helhetlig by- og stedsutviklingspolitikk kan vi redusere transportbehovet og legge til rette for økt andel av kollektivtransport, gjerne i kombinasjon med sykkel.

Agder SV vil styrke kollektivtilbudet på buss, tog og ferje i hele fylket. Vi vil derfor innføre et kollektivkort som gjelder alle reiseformer. Dette skal koste maks 600 kroner for voksne og maks 300 kroner for barn. Vi vil satse på lokaltog og persontrafikk på sjøen. Målet er mindre biltrafikk, flere miljøvennlige reiser, økt fremkommelighet og kortere reisetid.

Sikre kommunikasjoner er avgjørende for å bevare bosetting og næringsliv i fylket. Satsing på høyhastighetstog og sammenkobling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen som hovedforbindelse mellom Oslo og Sørlandet vil få stor betydning for den videre utvikling både langs kysten og i innlandet. Dette er også en forutsetning for å flytte mer av trailertrafikken fra vei over til bane, samt å flytte persontrafikk fra fly til bane.

Skipstrafikken er den viktigste transportformen for utenrikshandelen på Agder. Godstrafikk med skip har et uutnyttet potensial og en klar miljøgevinst sammenlignet med transport på vei og fly. Beliggenheten vår gjør det naturlig med en økt satsning på godstrafikk til sjøs.

Gode og stabile posttjenester til lik pris i hele landet er en viktig del av infrastrukturen som sikrer muligheten for næringsliv og bosetting i hele landet.

Agder SV vil:

- drive all offentlig finansiert busstrafikk med egne busser og ansatte
- at stadig mer av persontrafikken foregår til fots, med sykkel eller kollektivtransport

- ha kollektivkort som gjelder på buss, tog og ferje i hele Agder til maks 600 kroner i måneden, og 300 kroner for barn
- unngå prisøkning i kollektivtransport og innføre økonomiske incentiver som sikrer rimelige kollektivtransport tilbud
- bedre vedlikehold og styrke trafiksikkerhet på fylkesveiene
- arbeide for sikkerhetstiltak på fylkesveiene for å få ned antall vilt påkjørsler
- utvide jernbane og ferjetilbud
- arbeide for innskjerpede krav omkring støy fra fylkesveier med hensyn til nærmiljøet.
- arbeide for sammenkopling av Sørlandsbanen og Vestfoldsbane med påfølgende kystjernbane gjennom hele Agder. Fremtidens jernbanetilbud må være høyhastighetstog på lange strekninger og regiontog mellom Agder-byene
- etablere effektive terminaler for omlasting av gods fra vei til bane
- etablere lokaltog på eksisterende toglinjer på strekningene Kristiansand-Nodeland-Marnardal og Kristiansand-Vennesla, etter modell av Nelaug-Arendal, med et godt pendlertilbud og avganger på ettermiddag og helg
- sikre godt busstilbud i byene og styrke kollektivtilbud i distriktene
- ha forsøksordninger med gratis buss i byer og tettsteder og mellom disse, med mulighet for å medbringe sykkel
- ha flere kvelds- og nattruter på bussruter mellom bykommunene og nabokommunene deres
- øke utbygging av gang- og sykkelveier og sykkelparkering på holdeplasser
- prioritere nødvendige ressurser til regulering, planlegging og grunnerverv for å sikre sykkelveibyggingen
- fortsette arbeidet med å etablere parkeringsplasser ved bussknutepunkter
- arbeide for å sikre finansiering av økt kollektivtilbud og bygging av gang og sykkelvei
- etablere flere kollektivknutepunkter med gode og trygge sykkelparkeringsmuligheter og mulighet for lading av el-sykkel
- innføre krav om sykkelparkering på arbeidsplasser, kjøpesentre og offentlige bygg
- ha krav til universell utforming i all kollektivtransport, slik at kollektivtransporten er tilgjengelig for alle
- tilrettelegge for førerløse kollektivtransport i egne traseer
- øke skipstrafikkens konkurranseevne med andre transportformer
- føre en arealpolitikk som også tar hensyn til miljøvennlige og kollektive transportmuligheter
- føre en restriktiv samferdselspolitikk hvor hensyn til miljø, natur og jordvern skal settes øverst
- satse på infrastruktur for el-biler slik at el-bil er et reelt alternativ for de fleste, også utenfor byene
- etablere egne p-plasser for elbiler som brukes til næringstransport

Del 7: Kunst, kultur, idrett og friluftsliv

Agder SV har som ambisjon om å være det ledende kulturpartiet i landsdelen. For oss handler kultur om livskvalitet, noe å leve for, ikke bare noe å leve av. Agder preges av store levekårsutfordringer, vi mener at et inkluderende kulturliv som er tilgjengelig for alle uansett etnisk-, sosial- og økonomisk ståsted eller funksjonsnivå, vil bidra til utjevning av forskjellene i levekår. Mye tilsier at en aktiv og ambisiøs kulturpolitikk ikke bare bidrar til trivsel, utjevning og livskvalitet, men også fører til nyskaping og vekst på andre samfunnsområder. Agder SV legger et bredt kulturbegrep til grunn og vil derfor rette fokus på tiltak innenfor en rekke områder, eksempelvis friluftsliv, idrett, musikk, bibliotek, historieformidling og kunst i ulike former. Kunst- og kreative fag er fremtidens fag i en verden med større automatisering.

Agder SV vil:

- støtte opp om kulturhusene i fylket
- sikre gode driftsvilkår for kulturhusene i Agder
- at kulturbygg og kino skal driftes i kommunal regi
- forbedre støtteordningene for ulike kulturarrangementer, festivaler og idrettsarrangementer
- styrke musikklivet i Agder hvor man har fokus på både rekruttering og bredde
- forbedre støtteordningene for frivillige organisasjoner som driver kulturarbeid
- øke støtten til tverrkulturelle kulturtiltak
- at fokus på profesjonell kunst (alle kunstuttrykk) også løftes i Agder, da kunsten er med å kvalitetssikre et bredt kulturliv og en god kulturskole
- styrke bibliotekene som kunnskapsbaser og møteplasser
- tilrettelegge for flerbruk av skolebygg, idrettshaller og kulturbygg
- at en rimelig del av publikasjonene fra fylkeskommunen er på nynorsk
- sikre kulturminner mot skader og vedlikeholde verneverdige bygninger
- øke kunnskap om kulturminner og tilrettelegging for aktiv bruk av dem
- øke støtte til lokale håndverkstradisjoner og folkekunst
- videreutvikle de lokale og regionale museene.
- bevare våre tur- og friluftsområder og sikre markagrensene
- prioritere breddeidretten, særlig for barn og unge

Del 8: Landbruk

Klimaendringene som vi allerede er vitne til fører med seg økt bekymring for verdens matproduksjon. Det er enda viktigere enn før å legge til rette for en variert og robust lokal matproduksjon, både av hensyn til vår egen befolkning og i solidaritet med folk i andre land. Norsk mat er dessuten blant verdens reneste og tryggeste, og med minimal bruk av sprøytemidler og antibiotika. Det er på denne bakgrunnen et viktig mål å styrke matproduksjonen i Norge og i Agder, med sikte på økt selvforsyning. Vårt jordbruk skal være helt øverst på verdenstoppen når det gjelder dyrevelferd, dyrehelse, smittevern, bærekraft og miljø. Det må legges til rette for omstilling av jordbruk og skogbruk som kan øke tåleevnen for tørke, flom og det været klimaendringene fører med seg. Agder SV vil sikre regionale beredskapslagre av matkorn, såkorn og frø og legge til rette for dyrkingsformer som gjør matproduksjonen robust.

Landbruket er først og fremst viktig fordi det gir livsnødvendige produkter, samtidig som det også sikrer lokale arbeidsplasser og desentralisert bosetting. Landbruket står også for verdifull kunnskapsformidling og er en viktig tradisjonsbærer og kulturformidler. Landbruket er variert i struktur, størrelse på bruksenheter og produksjon, og det vil SV opprettholde. Det skal være mulig å livnære seg som heltidsbonde også i Agder. Årsinntekten til bøndene må opp, og det må bli slutt på den ensidige prioriteringen av stordrift. Må støtte opp om aktiv drift også på små bruk i en skala som passer med naturgrunnlaget. Samtidig må forholdene legges til rette for de som ønsker å være deltidsbønder ved siden av annet arbeid, og det må legges bedre til rette for tilleggs- og nisjenæringer som gir mangfold i næringen og distriktspolitikken.

Bare 3% av Norges areal er dyrka jord, og vi har ikke råd til å miste noe av dette. Jordvern og kulturlandskapstiltak må derfor prioriteres høyt, og SV vil søke å bygge allianser for å hindre forslag om nedbygging av matjord. Det må også legges godt til rette for at fylkets utmarksressurser kan utnyttes enda bedre enn i dag.

Agder SV vil:

- legge til rette for et lønnsomt og bærekraftig landbruk som sikrer matproduksjon på egne ressurser, biologisk mangfold og attraktivt kulturlandskap
- sikre Agder sin andel av nødvendig økning av matproduksjonen
- at innmarks- og utmarksressursene i fylket i større grad enn i dag nyttes til landbruksproduksjon
- videreutvikle et variert landbruk, basert på lokale ressurser over hele fylket, med jordbruk, skogbruk, beitebruk, og kulturlandskap
- gi jordvern mer vekt i all arealplanlegging
- forsterke fokus på rekruttering, likestilling og kompetanse, innovasjon og forskning i landbruket
- sikre naturbruksutdanning i hele Agder, legge til rette for etterutdanning og sikre grunnlag for høyere naturfaglig utdanning for ungdom i Agder
- vektlegge lokal, ren, sunn og bærekraftig mat sin betydning for folkehelse og prioritere slik mat ved offentlige innkjøp
- dokumentere og verdsette skogbrukets bidrag til reduksjon i utslipp av klimagasser

- arbeide for omstilling av jordbruk og skogbruk som kan øke tåleevnen for tørke, flom og det værret klimaendringene fører med seg.
- prioritere et grøfteløft i Agder, for bedre drenering av matjorda noe som vil gi en mer klimavennlig produksjon.

Del 9: Fylkeskommunen som arbeidsgiver

Erfaringer viser at gode offentlige tjenester sikres best hvis ansatte og deres tillitsvalgte deltar aktivt med å forbedre tjenestene. Ansatte har nærhet til brukerne og har ofte gode idéer til hvordan tilbudet for brukerne kan forbedres. På denne måten sikres også flest mulig gode og attraktive arbeidsplasser. Vi må vise tillit til de ansatte ved å redusere rapporteringskrav og la de bruke mer tid på det arbeidet som skal utføres.

Ved eventuelt kjøp av varer og tjenester må krav til lønns- og arbeidsforhold hos leverandør være et av kravene som vektlegges høyt i anbudene med krav om at det skal betales iht. tariffavtalt eller allmengjort lønn, og at dette også gjelder mellom oppdrag for innleide samt at innleide skal være fast ansatt hos utleiefirmaet. Det må også kreves at antall underleverandører skal være maks 1 og der enkeltpersonforetak regnes som eget ledd og ikke kan ha underleverandør. Det må sikres at minst 50 prosent av arbeidede timer skal utføres av fagarbeidere og at det er minst 10 prosent læringer innen arbeids- og bransjeområder med fagbrev- og lærlingordning. Det må også sikres at alle arbeidere i forbindelse med anbud skal ha godkjente HMS-kort når de arbeider i bransje- og arbeidsområder der Arbeidstilsynet utsteder HMS-kort. Alle leverandører må dokumentere at deres ansatte er dekket av ulykkesforsikring. Fylkeskommunen må også sikre seg rett til innsyn i alle relevante forhold hos leverandører.

Agder SV vil:

- at de ansatte, gjennom deres tillitsvalgte inviteres til forpliktende samarbeid om å forbedre fylkeskommunale tjenester
- at varslere skal ivaretas på en god måte
- at tillitsvalgte deltar som rådgivere i komitéarbeid
- invitere tillitsvalgte til å delta på diskusjoner i SVs organer i aktuelle saker
- samarbeide med fagforeningene og fagbevegelsen i fylket
- ha gode og inkluderende fylkeskommunale arbeidsplasser der arbeidsgiver aktivt følger opp
- arbeide for IA-avtalens intensjon om å styrke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet, bl.a. gjennom å aktivt legge til rette for at arbeidstakere som er delvis sykemeldt kan arbeide innenfor ansvarlige og tilrettelagte rammer
- at fylkeskommunale arbeidsplasser skal være heltidsarbeidsplasser med mulighet for deltid for de som trenger å få tilrettelagt for dette
- at fylkeskommunale arbeidsoppgaver og tjenester, også støttetjenester som renhold, kantine, o.l. skal utføres av offentlig fast ansatte
- at vikarbehov i fylkeskommunale arbeidsoppgaver, tjenester og støttetjenester skal dekkes ved at fylkeskommunen selv har mange nok fast ansatte, evt. ved at fast ansatte blir organisert i egne vikarenheter eller at deltidsansatte arbeider i høyere timetall

- at midlertidig ansettelse eller innleie kun skal brukes i helt spesielle tilfeller til korte og klart tidsbegrensede arbeidsoppgaver i fylkeskommunen og når det er avtalt med aktuell fagforening
- ha en forsøksordning med 6-timersdag i fylkeskommunale virksomheter på områder med høyt sykefravær og tungt fysisk arbeid
- arbeide for gjennomføring av kompetanseplan for alle ansatte
- at kvinner skal lønnes like høyt som menn og ha samme muligheter til avansement
- at forvaltningsprinsipper legges til grunn for løsninger som vedtas. Herunder vil SV:
 - unngå OPS-løsninger (offentlig-privat samarbeid) og markedstenkningen i New Public Management i forvaltningen
 - gå mot etablering av foretak og aksjeselskaper i fylkeskommunal regi
 - ta busskollektivtrafikken i Agder tilbake i offentlig regi for å bidra til å redusere omfanget av unødig og uproduktivt byråkrati for å administrere anbudsprosesser og kvalitetssikre at tjenester blir riktig gjennomført/levert
 - at det settes klare kvalitative mål for alle virksomheter og tjenesteleveranser i fylkeskommunen, og ikke bare kvantitative/økonomiske
 - at det skal stilles etiske krav ved anskaffelser og at ideelle organisasjoner prioriteres som leverandør framfor kommersielle leverandører når dette er mulig
 - at fylkeskommunen må sikre at ansatte hos entreprenører og underleverandører skal ha lønns- og arbeidsvilkår tilsvarende tarifflønn i bransjen
- at fylkeskommunen skal utvikle en «Agdermodell» som skal legges til grunn ved anbud. Det innebærer blant annet:
 - krav om bruk av fast ansatte (i all hovedsak) i minst 80 prosent stilling
 - krav om tarifflønn mellom oppdrag i de tilfellene innleid arbeidskraft brukes
 - krav om sporbar betaling til arbeiderens bankkonto, og forbud mot kontant betaling
 - krav om faglærte håndverkere (50 prosent av arbeidede timer innen bygg- og anleggsgag skal utføres av fagarbeidere eller personell med dokumentert fagopplæring)
 - krav om at minimum 10 prosent av arbeidede timer utføres av lærlinger i fag med behov for flere lærlinger
 - krav om kun ett ledd i underentreprenørkjeden, her regnes bruk av innleie og enkeltpersonforetak som ett ledd
 - krav om forhåndsgodkjennelse fra fylkeskommunen om bruk av underentreprenør og innleie
 - krav om god norsk for alle nøkkelpersoner i prosjektet
 - krav om HMS-kort fra fag én og registrering i det elektroniske registreringssystemet HMSREG (SELMA) og krav til dokumentert yrkesskadeforsikring
 - krav om lønns- og arbeidsvilkår på samme eller høyere nivå enn allmenngjorte, landsdekkende eller lokale tariffavtaler